

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2013. október 14.

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELI
ÉRETTSÉGI VIZSGA**

**JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI
ÚTMUTATÓ**

**EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA**

Figyelem!

A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő minden jó választ el kell fogadni! Nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor

Olvassa el figyelmesen az alábbi szöveget, majd válaszoljon a kérdésekre!

Voigt Vilmos: *Folklor és folklorizmus* (részletek)

(1) A folklor, különösen a népköltészet legfontosabb jellemvonásaként szokták említeni azt, hogy „szájról-szájra” hagyományozódik, és nem rögzítik írásban. Ez általában véve igaz, ám az utóbbi évszázadokban a parasztok körében is egyre nőtt az írni-olvasni tudók aránya. Feljegyzések, levelek, daloskönyvek, később akár önéletrajzi művek készültek falun is. Az olcsóbb nyomtatványok eljutottak a nép körébe. Feliratokat készítettek vagy készíttettek. A *vőfélykönyveket* ha nem is olvasták fel, hanem rögtönzésekkel együtt, fejből mondták, mégiscsak valamely írott szöveg alapján adták elő a rigmusokat. Másrészt a népszokás, a zene, a tánc, a viselet nem is írható le pusztán a „szóbeliség” fogalmával. Egyszóval, itt is inkább kölcsönhatásról beszélhetünk. Sokszor tapasztaltuk, hogy kitűnő mesélők (Palkó Józsefné, Kurcsi Mínya, Lacza Mihály és mások) írott szövegeket vettek alapul, például Grimm-meséket olvastattak fel maguknak, hogy növeljék szövegtudásukat.

(2) Mindig is tudtuk, hogy a folklor közösségi jellegű, nem annyira az egyéni alkotóra, mint az éppen jelen levő résztvevőkre számít. Persze itt is valódi kölcsönhatásról beszélhetünk. A *táncháza* és a *fonó* közösségi alkalom volt, ám itt is egyének viszik a hangot. A mindenki által tudott egyházi népekeket a búcsúvezetők intonálják¹, terjesztik, ők szabják meg sorrendjüket. Hiedelemmondák előadásakor megvan a szerepe az élményt elbeszélőnek, a hasonló történetet felidézőnek, ám a szkeptikus² közbeszólónak is. A legkitűnőbb alkotó egyéniségek a mesélők, a táncokat vezető, a faragók, a fazekasok, akik gyakran *naiv művészé* válnak. Így nevezik azokat az alkotókat, akik művészeti iskolát nem jártak, a maguk vagy környezetük kedvére, ám a hivatásos művészet eszközeivel és formanyelvét utánozva alkotnak. Legtöbbször festenek. Magyarországon a legelső volt köztük a Kassák Lajos és köre által felfedezett Bohacsek Ede (1889–1915), majd az uszódi parasztember, Benedek Péter következett (1889–1984; 1923-ban volt első kiállítása). [...]

(3) A naiv művészek első világhiállítása 1933-ban volt (Párizsban). Magyarországon 1967-től szerveződött meg a ma Kecskeméten található *Naiv Művészek Múzeuma*. Noha feltűnő tény, mégis kevesen tudják, hogy igen sok naiv festő egyszersmind amatőr költő is (köztük a legnevezetesebb a francia „vámos”, Henri Rousseau), vagy költők egyszersmind amatőr festők is (mint az angol William Blake).

(4) Amióta csak ismert, a folklor kétoldalú kapcsolatban áll a nem folklórral. Ad is: ez a *folklorizmus*, és kap is: ez a *folklorizálódás*. E két folyamat mérlege időnként változik, ám nem állíthatjuk, hogy csak a „feltörekvő” vagy „népies” korszakokban lett volna élénk. Az európai román kori művészetben már gyakori, a reneszánsz idején főként az ének és a zene, a barokk korszakában a szokások, épületek díszítése mutat ilyen kapcsolatokat.

(5) A múlt században mind a romantika, mind a klasszicizmus, sőt a realizmus is ilyen keretben fedezi fel a *monda*, *ballada*, *népmese* értékeit. A magyar irodalmi népiesség a hagyományos irodalomtörténeti felfogás szerint Faludi Ferencről Petőfi költészetének diadalra jutásáig terjed. Természetesen Arany János, sőt Jókai, Mikszáth, Móricz Zsigmond meg a népi írók egész sorának munkássága megérthetetlen *folklorizmusuk* pontos számbavétele nélkül. Zenénkben Liszt vagy Kodály életműve is értelmezhető ily módon.

(6) Noha mindez Európa-szerte ismert jelenség (gondoljunk csak Chagall vagy Sztravinszkij műveire), nálunk is megjelenik a folklor átvétele az avantgárd művészetben, mégpedig óriásoknál, mint Bartók Béla, Weöres Sándor, Vajda Lajos és mások. Ezt a jelenséget már *neofolklorizmusnak* szokás nevezni. Néha igazán bonyolultak egy-egy nagy művész életművében a folklórral kapcsolatos mozzanatok. Babonák bukkannak fel nemcsak Krúdy Gyula, hanem Ady Endre műveiben is, mint novelláiban és főként a *Vér és arany* (1907) babonás verseiben. József Attila neofolklorizmusa szinte kimeríthetetlenül gazdag, sokrétű. Jól ismerjük például érdeklődését a *Kalevala* és a manysi (vogul) népköltészet iránt is.

¹ [a] népekeket a búcsúvezetők intonálják = a búcsú egyházi szertartásán résztvevők a búcsúvezető éneklését követik

² szkeptikus = kételkedő, kételkedő

(7) Nálunk a finnugor és szibériai (meg belső-ázsiai és keleti) hagyományos költészet iránti érdeklődés immár elválaszthatatlan a *primitivizmus* jelenségeitől. Noha mi nem voltunk gyarmattartó ország, mégis évszázadok óta élénk az érdeklődésünk az indiánok, néger, India, Japán és más távoli népek iránt. Több száz kötetben adták ki magyar fordításban e népek költészetét. Tornai József, Rab Zsuzsa és mások máig is folytatják e kultúráközvetítést.

(8) Kölcsey Ferenc 1826-ban megjelent, *Nemzeti hagyományok* c. tanulmányában összekapcsolta a magyar nemzeti önazonosság-tudatot a mai szóval folklórnak nevezett jelenségek vizsgálatával. Ez nála egyszerre költői program és tudományos feladat.

(9) Ez az egybekapcsolódás azóta is jellemzi a magyar kultúrafelfogást. Noha más nemzetek is büszkék néphagyományaikra (főként a mi délkelet-európai környezetünkben: mint mondjuk a bolgár, román, ukrán, szlovák kultúra esetében), nálunk is szinte elképzelhetetlen, hogy nemzeti kultúránk értékeinek felsorolásakor elfeledkezzünk a folklórról, illetve ennek hatásáról nemzeti kultúránkra. [...]

Forrás: *A magyar nyelv és irodalom enciklopédiája*. Főszerkesztő: Sipos Lajos. Magyar Könyvklub, 2002. 465–467.

1. Voigt Vilmos szövegében kétszer is említi a kölcsönhatás tényét: Egyszóval, itt is inkább kölcsönhatásról beszélhetünk. [...] Persze itt is valódi kölcsönhatásról beszélhetünk. A szöveg 1. és 2. bekezdése alapján lényegre törően értelmezze a kölcsönhatás fogalmát! Válaszában legalább 4 tartalmi elemre utaljon!

Lehetséges válaszlemek:

'írásbeliség' ↔ folklór

- a hagyományosan szóbeliségben kifejeződő népköltészetre hathat / hatott az írásbeliség
- az írott kultúra különböző műfajai (pl. nyomtatványok, műmesék) kölcsönhatásba lépnek a folklórral, hatnak a folklórszövegekre (pl. mesék, vőfélykönyvek)
- a mesélők az írott műveket (pl. meséket) forrásnak tekintették (pl. szövegtudás)

folklór ↔ 'írásbeliség'

- a folklór művelői maguk is létrehoznak írásos szövegeket (pl. önéletírás, daloskönyv, levél)
- a folklór közösségi jellege is igényli az egyéni alkotót, az egyéniséget (pl. nagy mesélők)
- a közösségi tevékenységek, produkciók (pl. zene, tánc) a jelen lévő résztvevőkkel kölcsönhatásban, azokkal együtt teremődnek meg, alakulnak

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont.

Minden tartalmilag helytálló válaszlelem 1 pont.

2. Mi a különbség a *naiv* szó köznyelvi és a *naiv művészet* jelzős szerkezetbeli jelentése között? Válasza legalább egy-egy érdemi elemet tartalmazzon!

Lehetséges válaszlemek:

- a naiv köznyelvi jelentése: hiszékeny, jóhiszemű, gyermeki
- a naiv művészet összefoglaló elnevezés egyrészt egy sajátos formanyelvre, másrészt arra utal, hogy az alkotói naiv, azaz nem hivatásos művészek
- a naiv művész általában nem hivatalosan képzett, nem iskolázott, nem járt művészeti iskolába
- de a naiv jelző ebben a szerkezetben nem utal az így megnevezett alkotó belső lelki, érzelmi tulajdonságára, beállítottságára (szemben a naiv köznyelvi jelentésével)

Adható 2, 1, 0 pont.

A különbséget bemutató minden helytálló válaszlelem 1 pont.

3. A szöveg információi alapján határozza meg az alábbi két fogalmat! Válasza 2-2 érdemi elemet tartalmazzon!

A fogalom	Meghatározás
a) folklorizálódás	- nem folklór alkotásoknak a folklór keretébe jutása - különböző alkotásoknak a folklórban való elterjedése (pl. viselet, zenei dallam, táncelem, írott szöveg) - egyes alkotók műveinek a 'nép' által folklórként való kezelése, alakítása, hagyományozása
b) folklorizmus	- folklór alkotásoknak a nem folklór keretébe való átvétele - a folklórra történő hivatkozás, a folklór forrásként kezelése - szinte minden korszak írói/alkotói felhasználják a folklór termékeket (pl. reneszánsz, barokk, romantika, avantgárd)

Részfeladatonként adható 2, 1, 0 pont.

Minden helytálló meghatározáselem 1 pont.

4. A szöveg utal a folklorizmus, neofolklorizmus, (neo)primitivizmus több európai és magyar jelenségre.

a) Hogyan kapcsolódik az avantgárd a neofolklorizmushoz?

- az avantgárd tudatosan fordult a folklórhoz
- forrásnak tekintette az Európán kívüli művészet alkotásait, átemelte a hivatásos művészetbe (előfordulhat még utalás a szürrealizmusra, konstruktivizmusra)

Adható 1, 0 pont. Helytálló válaszelem 1 pont.

b) A szövegben említett melyik irányzatra következtethetünk az afrikai maszkokat idéző Picasso-festmények vagy az *Ének a négeről, aki a városba ment* című Radnóti-alkotás alapján?

- a neoprimitivizmusra, primitivizmusra
- a primitív kultúrák alkotásainak átvételére

Adható 1, 0 pont. Helytálló válaszelem 1 pont.

c) Miért olvastattak fel maguknak Grimm-meséket a paraszti mesemondók?

- szövegtudásuk növelésére
- szövegmintaként

Adható 1, 0 pont. Helytálló válaszelem 1 pont.

5. Adja meg az idézetek szerzőjének nevét! (A szerzők neve szerepel a szövegben is!)

a)

Úgy vélem, hogy a való nemzeti poézis eredeti szikráját a köznépi dalokban kell nyomozni; szükség tehát, hogy pórdalainkra ily céllal vessünk tekintetet.

A szerző teljes neve: Kölcsey Ferenc (*Nemzeti hagyományok*)

b)

Fürtös, láncos, táncos, nyalka,
 aj de szép a kerek talpa!
 Hova vánszorogsz vele?
 Fordulj a szép lány fele!
 Brumma, brumma, brummadza.

A szerző teljes neve: József Attila (*Medvetánc*)

c)

Hiába, a népköltészet az igazi költészet. Legyünk rajta, hogy ezt tegyük uralkodóvá! Ha a nép uralkodni fog a költészetben, közel áll ahhoz, hogy a politikában is uralkodjék, s ez a század föladata.

A szerző teljes neve: Petőfi Sándor (*Levél Arany Jánoshoz*; 1847. febr. 4.)

d)

Bibor-palástban jött Keletről
 A rímek ősi hajnalán.
 Jött boros kedvvel, paripásan,
 Zeneszerszámmal, dalosan
 És mellém ült le ős Kaján.

A szerző teljes neve: Ady Endre (*Az ős Kaján*)

Adható **4, 3, 2, 1, 0** pont.

Minden helyes megoldás 1 pont.

(Az egyes művek címének megadása nem a feladat része, de tájékoztatásul közöljük.)

6. Állapítsa meg, milyen logikai-grammatikai kapcsolat van az alábbi mondat tagmondatai közt!

1

2

Úgy vélem, hogy a való nemzeti poézis eredeti szikráját a köznépi dalokban kell nyomozni;

3

4

szükség tehát, hogy pórdalainkra ily céllal vessünk tekintetet.

	az összetétel fajtája	a mondatrészkifejtés / a tartalmi-logikai viszony megnevezése
1 – 2	alárendelő	tárgyas / módhatározói
2 – 3	mellérendelő	következtető
3 – 4	alárendelő	alanyi

Adható **3, 2, 1, 0** pont.

Csak a sor hibátlan kitöltéséért adható 1 pont.

7. Ritmizálja Orbán Ottó *A magyar népdalhoz* című költeményének alábbi részletét!

Szellemem ép, testem romban.
Téged hívlak nagy bajomban,
dudorászlak, hogy segíts meg,
a rontástól szabadíts meg

Verselési rendszer: ütemhangsúlyos / hangsúlyos / magyaros

Meghatározó versláb vagy ütem: felező nyolcas / 4//4/ kétütemű nyolcas / négyes ütem

Adható **2, 1, 0** pont.

Minden helytálló válaszelem 1 pont.

8. A fenti Orbán Ottó idézetből írjon ki három alakzatot!

Az alakzat neve	A részletből vett példa
párhuzam	szellemem – testem / segíts meg – szabadíts meg
felszólítás	segíts meg / szabadíts meg
ismétlés	ban – ban / meg – meg
megszólítás	Téged (hívlak)
ellentét	ép – romban / szellemem – testem
(grammatikai) metafora	dudorászlak

Adható **6, 4, 2, 0** pont.

Csak egy-egy sor hibátlan kitöltéséért adható 2 pont. (Megnevezett alakzat és annak helytálló példa. Szókép/ek megnevezése és példája nem felel meg a feladatnak.)

9. Milyen folklorisztikus motívumokra ismer az alábbi szövegekben? Részletenként 2-2 motívumot nevezzen meg!

a)

Három vad paripa lángot fű, tüzet hány:

Ha megüli Rózsa, úgy övé lesz a lány;

De ha meg nem bírja ülni és nyargalni,

Kegyetlen halállal kell neki meghalni! Arany János: *Rózsa és Ibolya* (részlet)

- a hármas szám;
- a királyfi próbatétele
- a szerelem mint megküzdés
- élet-halál ellentéte
- köznyelvitől eltérő szóalakok

Adható **2, 1, 0** pont. Motívumonként 1 pont.

b)

A palóc nép babonás, szereti a misztériumokat, hisz az ördögben és a rémlátomásokban. Egy sötét holló röpdös fölötté: a végzet. Szárnya suhogását találgatja. Titkos, homályos köd veszi körül, s hova el nem lát a szem, benépesíti a helyeket árnyakkal, borzalmas, csodálatos dolgokkal. Fantasztikus népmesék elhullatott morzsáit összegyűrja, s azok hitté keményednek lelkében.

Mikszáth Kálmán: *Galandáné asszonyom* (részlet)

- szimbolikus természeti jelenségek, jóslások (pl. holló, szárnyshogás)
- fantasztikum, csoda, misztikus szereplők és történetek (pl. ördögök, árnyak)
- babonás elemekből szőtt hiedelemvilág

Adható **2**, 1, 0 pont. Motívumonként 1 pont.

c)

Szegényember sose kér kalácsot,
 Szegényember sose kap kalácsot.
 Kis kenyérrel, nagyon feketével,
 Fehér lelkét őrzi feketével.

József Attila: *Szegényember szeretője* (részlet)

- a szegényember mint mesei szereplő, népdalok hőse (pl. *Érik a szőlő*)
- ellentét: az alapvető hétköznapi és ünnepi élelem megnevezése (kenyér, kalács)
- a ki nem mondott, de jelen lévő szegény-gazdag ellentét (kalács-kenyér, fekete-fehér, kér-kap)
- a szegényemberi öntudat és kivetettség (sose kér, sose kap)

Adható **2**, 1, 0 pont. Motívumonként 1 pont.

10. Igaz vagy hamis? A szöveg információi és ismeretei alapján karikázza be a megfelelő betűjelet!

Kassák Lajos és köre elzárkózott a folklórtól.	I	☒ H
Kölcsey Ferenc is írt népies dalokat.	☒ I	H
Petőfi Sándor népiessége a <i>Felhők</i> -ciklusban teljesedett ki.	I	☒ H
Arany János a magyar őseposzról írt tanulmányt.	☒ I	H

Adható **4**, 3, 2, 1, 0 pont.
 Minden helyes megoldás 1 pont.

11. Adja meg az alábbi alkotások műfaját!

A művek címe	Az alkotások műfaja
<i>Csolnakon; Elindultam szép hazámból; Reszket a bokor, mert...</i>	dal / népies dal
A művek címe	Az alkotások műfaja
<i>Júlia szép leány; Kádár Kata; Molnár Anna</i>	ballada / népballada

Adható **2**, 1, 0 pont.
 Minden helytálló megoldás 1 pont.

A SZÖVEGALKOTÁSI FELADATOK ÉRTÉKELÉSÉNEK ELVEI

1. A szövegalkotási feladatok értékelése a teljesítménytartományokban közölt kritériumok, valamint az adott feladathoz tartozó lehetséges tartalmi elemek figyelembevételével történik. Ha a vizsgázó egyáltalán nem oldott meg egy vagy több szövegalkotási feladatot, az adott feladat(ok)ra kapott pontszáma: 0.
2. A teljesítménytartományokon belül az értékelő dönt az elért pontszámról.
3. A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldást értékelni kell.
4. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat. A helyesírási hibapontok megállapításához a nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor és a szövegalkotási feladatok megoldásait együttesen kell figyelembe venni.
5. A jelölésben, valamint a helyesírási hibák pontozásában a mellékletben közölteknek kell alkalmazni.

EGY MŰ ÉRTELMEZÉSE

Elérhető: 25 pont

	tartalom	szerkezet	stílus, nyelv
25-20 pont	<ul style="list-style-type: none"> - a témataartás igényesen megvalósul - meggyőző nyelvi, irodalmi tudás - ítélőképesség - kifejtett és lényegi állítások - meggyőző érvek 	<ul style="list-style-type: none"> - világos gondolatmenet - logikus és jól tagolt felépítés - a globális és a lineáris kohézió egyaránt megvalósul 	<ul style="list-style-type: none"> - egyértelmű - gördülékeny (<i>pl. választékos szóhasználat, pontos mondat szerkesztés</i>) - a feladatnak megfelelő nyelvi regiszter
19-10 pont	<ul style="list-style-type: none"> - a témataartás tulajdonképpen megvalósul - nem eléggé meggyőző nyelvi, irodalmi tudás - az állításokat nem kellően alátámasztó példák, érvek 	<ul style="list-style-type: none"> - tévesztés a szerkezeti egységek arányában - logikai hiányok 	<ul style="list-style-type: none"> - a szókinccs nem elég árnyalt - kisebb mondat szerkesztési hibák - nyelvi-nyelvtani hibák (<i>pl. egyeztetés, vonzat</i>)
9-1 pont	<ul style="list-style-type: none"> - a témataartás nem elég igényes (<i>pl. általánosságok, önisméltés, tévedések</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> - a főbb gondolatok nem különülnek el egymástól (<i>pl. összefüggésbeli hiányosságok</i>) - kirívóan rövid terjedelem 	<ul style="list-style-type: none"> - szegényes szókinccs - igénytelen mondat használat - a hangvétel nem megfelelő (<i>pl. élőbeszéd szerű pongyolaságok</i>) - gyakori nyelvi-nyelvtani hiba

Egy mű értelmezése

Füst Milán költői beszédmódja a modern és az archaizáló poétikai eljárások ütköztetésére épül. Mutassa be ennek az ellenpontosó megnyilatkozásnak az érvényesülését az alábbi alkotásban, különös tekintettel a hangnem és a versforma sajátosságaira!

Füst Milán:

„Ha csontjaimat meg kellett adni”

(Arany)

Vad iramban fut e vad fogat.
 És mintha biztos célba vinne, jó föld felé:
 Befut az aggság, kórság, a foghíjasság öveibe
 S majd a nemlét boldog őslakói közt megáll.
 Nem baj, nem sirok. – Oh fussatok hát vad lovak
 S úgy száguldjatok vélem, hogy az emberek erdeje zúgjon,
 Se lássak, se halljak. Csupa vadság legyen a szívem, mint a vadászé,
 Ki ölni megy el, nem fél, – nem tekint fenn a Teremtőt,
 Nem lesi arcát, borús-e s hogy mint itél, mikor kirepül majd ama golyó?...
 De így szól: ez a rend! – Meg kell hoznom az áldozatot, meg kell halnom,
 Ki voltam éhes, mint a kigyók,
 Lusta, mint a krokodilus
 S pusztító kedvű, mint az apokalipszis* sárga lovasa
 S a mohóság vad feltjai mozdultak meg a szememben.
 Hát ennen balsorsodat siratod?
 Tekintsd az ég madarát, ki segít annak, ha sikolt?
 Vedd a tölgyet, az órjást, mikor nyögve törik el a viharban,
 Tekintsd a borjat, amely még szopna s a hídra viszik
 És minden egyebet, ami szomorún megy nem áhitott célja felé...
 S a vijjogó keselyűkről ird majd meg végül is himnuszodat e világon s arról,
 Hogy szebbnek ítéltetett a tört szem itt, mint a ragyogó.

Forrás: *Füst Milán összes versei*. Magvető, 1972. 32.

*apokalipszis: Szent János apostolnak tulajdonított kinyilatkoztató, jóslatszerű írás az Újszövetségben; a végítéletről szóló látomás.

Lehetséges tartalmi elemek:

- Füst költői nyelvének egyik legszembetűnőbb archaizáló vonása a tragikus pátosz görög tragédiákat idéző hangnemének alkalmazása, a tragikumnak az antikvitásra visszautaló modalitása
- a verszárlat a keselyű említése révén egyrészt felidézi Prométheusz alakját (ld. Aiszkülosz trilógiáját), másrészt a himnusz műfajának említése is az antikvitás kontextusába kapcsolja a szöveget

-
- a nyelvi emelkedettséget a lírai én heroikus alakká stilizálása alapozza meg. Füst költői világában a lírai alanyt – a görög tragédiákra emlékeztető módon – a kikerülhetetlen, elrendelt sorssal való szembesülés avatja tragikus hőssé
 - a szubjektum felnagyítása, heroikus felstilizálása Füst költői beszédmódját a romantika örökösének mutatja
 - ugyanakkor az említett pátosz nem egyeduralkodó hangnem a versben. A nézőpontok ütköztetése a stílus szintjén az archaikusan emelkedett nyelvi fordulatok és az élőbeszédet idéző, a retorikus ünnepélyesség hiányát jelző kifejezések („*Nem baj, nem sirok*”; „*Se lássak, se halljak*”) vegyülése révén valósul meg
 - olykor groteszk elemek is ellenpontozzák a pátoszt: az öregkor „*foghíjasság övei*”-ként való körülírása a képi elem groteszk komikumát az övezet szó választékos, ritka alakváltozatával köti össze; a „*Lusta, mint a krokodilus*” hasonlat egyfelől az ókori kelet irodalmát idézi, archaikus hasonlítottja ugyanakkor enyhén komikus árnyalatot is kap; ez a komikum a szubjektum heroizálása ellen hat, így némiképp elbizonytalanítja a nagyszabású személyiség kultuszát, ami a modernséghez kapcsolja a költemény perspektíváját
 - a versbeszéd archaikus jellegét a régies szóalakok („*vélem*”, „*ama*”), régies kifejezések („*jó földél*”, „*ennen balsorsodat*”) mellett az antik retorikából jól ismert alakzatok használata is fokozza; az ötödik sort egy retorikus felkiáltás (exclamatio) zárja („*Oh fussatok hát vad lovak*”), amely a következő sorban is folytatódik. Ezután négy sorra kiterjedő hasonlat következik („*Csupa vadság legyen a szívem, mint a vadászé...*”), amely a hasonlító körül önálló történet épít fel
 - a hasonlatnak ez a típusa az antik eposzokból jól ismert részletező vagy epikus hasonlat alakzatára játszik rá; a következő három hasonlat, mely egy-egy rövid sorra terjed ki, a hasonlító révén kelt régies hatást (kígyó, krokodilus), másrészt a *Jelenések könyvére* tett utalás révén biblikus atmoszférát is kap a szöveg
 - a verszárlatot egy olyan ötsoros szakasz rekeszti be, amelynek első négy sora a példázatszerűség antik és biblikus toposzaira játszik rá („*Tekintsd az ég madarát*” kifejezés egy közismert krisztusi példázat modern variánsa, mely azonban az isteni gondviseléssel szemben az ember végtelen kiszolgáltatottságát hivatott szemléltetni)
 - szintén e szöveg erőteljes retorizáltsága mutatkozik meg a vers lírai énjének önmagához intézett szónoki kérdésében: „*Hát ennen balsorsodat siratod?*”
 - a beszédmód retorikus tónusa a verset a közösség előtt elhangzó beszéd pozíciója felé mozdítja, Füst költői hangja gyakran azt a hatást kelti, mintha a közösségi költészet ősi formáinak és a szubjektivitás líra beszédének köztes terében szólalna meg
 - a képalkotás terén az archaizáló elemek mellett modern vonások is megjelennek. Az első mondat egytagú metaforájának („*vad fogat*”) azonosított tagját a szöveg a későbbiek során sem nevezi meg, így jelentése – különösen a szöveg elején – nem konkretizálható, nem egyértelműsíthető. A futás többszöri említése (vö.: ’az idő fut’ közkeletű kifejezés), valamint az öregedés, a halálra készülés témája ugyan körvonalazza jelentését, de a pontos, egyetlen fogalommal való azonosításnak ellenáll a vers. Már csak azért is, mert a vad lovak az apokalipszis lovait is felidézhetik, különösen a vers második felében olvasható hasonlat nyomán. A „*mohóság vad foltjai*” már az avantgárd képalkotás eljárásait idézi
 - a versformát a szöveg vizuális megjelenése – a gyakran szokatlanul hosszú sorok, ezek számának szabálytalan ingadozása, a szótagszám változó volta –, valamint a rímelés hiánya szabad versnek mutatja. A szabad vers a hazai költői hagyomány kontextusában határozottan modern versformának tekinthető, hiszen szélesebb körben csak az avantgárd nyomán terjedt el
 - a költemény verselése sem mutat egységes képet. A „*S majd a nemlét boldog öslakói közt megáll*” ritmusképlete trochaikus sort ad, a végén fél lábbal. Ugyanakkor a vers egészének lejtése emelkedő, jambikus jellegű. Ehhez illeszkedik a költemény leginkább jellegadó verslába, a choriambus.
-

- a choriambus megidézése azért is fontos eljárása a versnek, mert ez a láb a görög tragédiák ritmusaának egyik meghatározó, jellegadó ritmusegysége: azaz Füst nemcsak a hangnem szintjén idézi meg a görög tragédiák világát, hanem a verselés szintjén is

(A choriambust az teszi különösen jól érzékelhetővé, hogy nemcsak a sor belsejében jelenik meg (pl. 1., 9., 10. sor), hanem gyakran a sor végén is, ahol sokkal karakteresebb a hangzása. Vannak olyan sorok, amelyekben az utolsó szótagot megelőző helyzetben található a choriambus (pl. 6., 7., 8.), másutt a sor utolsó akusztikus elemét alkotja (pl. 11., 16., 18., 19., 21.).

REFLEKTÁLÁS EGY JELENSÉGRE

Elérhető: 20 pont

	tartalom	szerkezet	stílus, nyelv
20-15 pont	<ul style="list-style-type: none"> - a témához tartozó ismeretek alkalmazása - ítélőképesség, kritikai gondolkodás megnyilvánulása - személyes álláspont megfogalmazása - kifejtett állítások - releváns, a feladat elvárásainak megfelelő példák, hivatkozások - helytálló, meggyőző érvek 	<ul style="list-style-type: none"> - világos, átgondolt, meggyőző gondolatmenet - logikus és jól tagolt felépítés - a globális és a lineáris kohézió egyaránt megvalósul 	<ul style="list-style-type: none"> - egyértelmű - gördülékeny (pl. választékos és szabatos szóhasználat, pontos mondatszerkesztés) - a feladatnak megfelelő nyelvi regiszter
14-10 pont	<ul style="list-style-type: none"> - a témához tartozó ismeretek nem kellő mélységűek vagy alaposak - a személyes álláspont hiányzik - az érvek nem mindig támasztják alá kellő mértékben az állításokat - előfordulnak felületes kijelentések 	<ul style="list-style-type: none"> - a gondolatok közötti összefüggés nem mindig világos - szerkezeti aránytalanság (pl. fontos dolgok elválasztása lényegtelenebbtől) 	<ul style="list-style-type: none"> - a szókincs nem elég árnyalt - kisebb mondatszerkesztési hibák - helyenként nyelvi-nyelvtani hibák (pl. egyeztetés, vonzat)
9-1 pont	<ul style="list-style-type: none"> - általánosságok - ismétlések - tárgyi tévedések - kevésbé meggyőző állítások, példák, érvek - önálló vélemény hiánya vagy felületessége - az író „elvész” a dolgozatban 	<ul style="list-style-type: none"> - a főbb gondolatok nem különülnek el egymástól (pl. összefüggésbeli hiányosságok) - homályosság a részek összefüggésében - kirívóan rövid terjedelem 	<ul style="list-style-type: none"> - szegényes szókincs - igénytelen mondathasználat (pl. dagályos, túl egyszerű, azonos szerkezetű) - a hangvétel nem megfelelő (pl. élőbeszédszerű pongyolaságok) - gyakori nyelvi-nyelvtani hiba

Reflektálás egy jelenségre

„Még a műfajellenes romantikusok sem bújhattak ki a műfajtörténet igája alól, amint megpróbálták megsemmisíteni a műfaji jelleget.”

A fenti idézet szerzője „újrafelhasználható csomagolás”-nak nevezi az irodalmi műfajokat. Érvényesek-e a műfaji, műnemi keretek, határok a 20–21. századi irodalomban? Fejtse ki véleményét, legalább három irodalmi alkotásra hivatkozva igazolja álláspontját!

Forrás: Rick Altman: *Újrafelhasználható csomagolás*. <http://www.c3.hu/scripta/metropolis> Metropolis. 1999. ősz. <http://www.c6.hu/metropolis/?pid=16&aid=196>

Lehetséges tartalmi elemek:

A válasz mindkét lehetőséget (azaz a műfajok érvényességét vagy a műfaji határok érvénytelenségét) magába foglalhatja, de kívánatos, hogy a reflektálás érzékeltesse a jelenség megítélésében a bizonytalanságot is. (Lásd a felvezető szöveget.)

A reflektálás mindhárom műnemre kiterjedhet.

Érvek a hagyományos műfaji keretek megléte ellen:

- dráma: szakítás az arisztotelészi tragédia-felfogással és dramaturgiával, pl.
 - epikus dráma és színház (Brecht); abszurd dráma (Beckett; Ionesco); avantgárd törekvések (Artaud, Déry Tibor), posztmodern szövegdrámák (Dario Fo; Garaczi László; Parti Nagy Lajos)
- prózaepika: szakítás a linearitással, az ok-okozatisággal, a lélekelemzéssel, pl.
 - esszéregény (Thomas Mann), tudatfolyam-regény (James Joyce), időfelbontásos regény (Marcel Proust), posztmodern szövegregények (Esterházy Péter; Temesi Ferenc)
- líra: a hagyományos műfajok, beszédmódok és szemantika végletes felbontása, pl.
 - az avantgárd különböző irányzatainak törekvései
 - a posztmodern alkotók szövegversei

Érvek a hagyományos műfaji keretek megléte mellett:

- dráma: kísérlet a hagyományos drámai formák fenntartására, pl.
 - történelmi eszmedráma (Illyés Gyula; Németh László; Páskándi Géza; Sütő András)
 - polgári drámahagyomány (Csurka István; Szakonyi Károly)
 - a népi dráma újjáélesztése (Tamási Áron; Sütő András)
 - prózaepika: törekvés a műfaji konvenciók követésére, pl.
 - családregegy (Babits Mihály; Szabó Magda; Nádas Péter)
 - történelmi regény (Kodolányi János; Spiró György)
 - lélektani regény (Németh László)
 - líra: kísérlet a műfaji keretek fenntartására, pl.
 - újklasszicizmus (Babits Mihály; Radnóti Miklós)
 - újnépesség (Sinka István; Erdélyi József; József Attila)
-

GYAKORLATI ÍRÁSBELISÉG

Elérhető: 15 pont

	tartalom	szerkezet	stílus, nyelv
15–11 pont	- megfelel a feladat által megkívánt kommunikációs helyzetnek - meggyőző, hiteles, életszerű - gondolatgazdag, ötletes	- megfelel az adott szövegfajta, műfaj normáinak	- megfelel az adott szövegfajta, műfaj normáinak
10–5 pont	- lényegében megfelel a feladat által megkívánt kommunikációs helyzetnek - az érvek, indoklások nem eléggé meggyőzőek	- az adott műfajnak megfelelő, de a normákból 1-2 elem nem teljesül - nincs félreértésre okot adó hiba	- az adott műfajnak megfelelő, de a normákból 1-2 elem nem teljesül
4–1 pont	- nem elégséges tartalmi indoklás (pl. <i>szegényes, nem életszerű</i>)	- formai hiba miatt nem alkalmas a kívánt cél elérésére (pl. <i>műfajtévesztés</i>)	- nyelvi-stiláris hiba miatt nem alkalmas a kívánt cél elérésére (pl. <i>tévedés a regiszter választásában</i>)

Gyakorlati írásbeliség

Egy diáktársaságban vita bontakozik ki arról, hogy a zenei slágerek részei-e a kultúrának, vagy csupán szórakoztatóipari terméknek tekinthetők. Egy későbbi nyilvános fórum is e kérdéssel foglalkozik. A vita alapján fejtse ki álláspontját hozzászólásként a témáról!

Formai elemek

- a hallgatókhoz fordulás nyelvi formája (fatikus elem/ek)
- a hozzászólás műfajának/ a helyzetnek megfelelő hangvétel (pl. személyesség; tárgyyszerűség)
- közérthető nyelvhasználat (egy-két szlenges vagy diáknyelvi elem megengedett)
- a személyes állásfoglalásnak kifejtésében elfogadható az oldottabb hangütés (pl. tegező forma)
- a szöveg tagolása

Tartalmi elemek

A kifejtés értékét nem befolyásolja, hogy a vizsgázó véleménye „slágerpárti” vagy „slágerellenes”, a műfajnak megfelelő megnyilatkozás és az álláspontot kifejező indoklás minősége a meghatározó.

Lehetséges érvek:

- a problémafelvetés mesterséges, erőltetett; mereven szétválasztja az elit- és a tömegkultúrát
- a minőség megállapítása és értékelése mindkét esetben csak saját regiszterében lehetséges
- a slágerekben a szöveg és a dallam együttese a költészet ősi formáját idézi
- a slágerek világa az alapvető emberi érzelmekre, gondolatokra koncentrál
- a slágerek zenéjének és szövegének együttese egy kis zárt világ, kevésbé nyitott többféle értelmezésre

-
- a slágerszövegeket nagyrészt nem a gondolati, nyelvi árnyaltság jellemzi
 - a slágerek is használják, sőt a gyorsan elérhető tömeghatás érdekében kihasználják az ősi költészeti toposzokat (pl. természeti jelenségek, emberi kapcsolatok, élethelyzetek, lelkiállapotok)
 - a slágerek egy korszak kultúrájának emblematikus szövegeivé válhatnak
 - a slágerek előadói is lehetnek karizmatikus figurák, meghatározó alakjai egy korszaknak
 - a sláger és előadója formálhatja a közízlést
 - a szórakoztatóipar slágergyártó folyamatokra (is) épül
 - a slágergyártás- és előadás üzleti vállalkozás, pénzkereseti forrás
 - a slágerek kritikátlan fogyasztása lehet életpótlék (a saját érzelmek kimondása helyett)

MELLÉKLET

A szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibák jelölése

- Hiányzó bekezdés jele: fordított z-betű.
- Fölösleges bekezdés (álbekezdés): jele
- Szövegbeli hiány jele: \surd
- Egyéb szövegalkotási hiba jele: - - - - -
- Tartalmi hiba: _____
- Szórend, mondatrend, a bekezdések sorrendje: 1. 2. 3.
- Logikai hiba, ugrás a mondatok (tagmondatok) között: \mapsto
- Logikai hiba, ugrás a bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között: \Downarrow
- Logikai vagy nyelvi ellentmondás: \leftrightarrow
- A nyelvhasználati hibák jelölése: ~~~~~~
- Egybeírás jele: \cup
- Különírás jele: \cap

A helyesírási hibák jelölési formái: durva hiba: 3 vonalas aláhúzás, súlyos hiba: 2 vonalas aláhúzás, egyéb hiba: 1 vonalas aláhúzás. Vagy: a hibapont száma a margón a hibával egy sorban, a hiba bekarikázva.

Az íráskép értékelése

Teljesítményszintek

- Az íráskép rendezett, olvasható: nincs levonás.
- Az íráskép rendezetlen: –1 pont.
- Pongyola ékezethasználát: –1 pont.
- Az íráskép helyenként nehezen olvasható, általában rendezetlen: –2 pont.
- Az íráskép zömében alig olvasható és/vagy értelemzavaróan rendezetlen: –3 pont.

A helyesírási típushibák pontozása

Durva hiba (3 pont)

1. a mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban
2. az összeolvadás, a részleges hasonulás, az írásban jelöletlen teljes hasonulás és a kiesés hibás írásmódja
3. kis és nagy kezdőbetű tévesztése közhasználatú tulajdonnevek (pl. *Magyar Tudományos Akadémia, Természet Világa*), melléknévek és egyelemű tulajdonnévből képzett melléknév (pl. *francia, balatoni, adys*) esetében
4. igekötős igék hibás egybe-, illetve különírása
5. tagadószó egybeírása az igével, tagadott szóval, tagadott kifejezéssel
6. az *ly - j* tévesztése közhasználatú szótöbben és toldalékban, az *ly - j* hiánya vagy kiejtés szerinti jelölése
7. felszólító módú igealakok hibái

Súlyos hiba (2 pont)

1. közhasználatú szavak/összetett szavak különírása, illetve szókapcsolatok egybeírása
2. közhasználatú szavak elválasztása
3. magánhangzók időtartamának tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban
4. mondatkezdő nagybetű tévesztése

Egyéb hiba (1 pont)

1. nem közhasználatú szavak durva és súlyos hibái
 2. köznevek kezdőbetűjének tévesztése (pl. *világháború*)
 3. kezdőbetű tévesztése több elemből álló tulajdonnévből képzett melléknév esetében (pl. *Nagy-New York-i, budapest-bécsi, Csokonai Vitéz Mihály-os*)
 4. betűtévesztés
-

Központozási hiba (összesen maximum 5 pont – a hibák típusától és mennyiségétől függően)

1. mondatzáró írásjelek; tagmondatok közötti írásjelek; mondatrészek közötti írásjelek hiánya vagy téves jelölése (5-6 hiba 1 pont levonás)
2. egyéb írásjelek hiánya vagy téves jelölése (5-6 hiba 1 pont levonás)

A helyesírási hibapontok kiszámítása

Fontos, hogy a helyesírási hibák jelölése tájékoztasson a hibák minősítéséről is.

Ismétlődő hibáért minden hibatípusban csak egyszer számítható hibapont. Csak az ugyanabban a szóban (szótőben vagy toldalékban) elkövetett megegyező hiba és a központozási hibatípus számít ismétlődő hibának.

A közhasználatú szó fogalma bizonyos fokig környezet- és műveltségfüggő. Megítélésében meghatározóak a középiskolai tanulmányok, ugyanakkor a vizsgatárgy fogalomkincse közhasználatúnak tekintendő (pl. *metafora*).

A nyelvhelyességi hiba nem helyesírási hiba.

Az idézetekben elkövetett helyesírási hibákat ugyanúgy durva, súlyos és egyéb hibatípusba sorolja a tanár, ha a vizsgázónak volt lehetősége az idézet szövegének ellenőrzésére. Ha a vizsgázó emlékezetből idéz, és esetleg téved, hibáit az egyéb hibák közé kell sorolni. A költői-írói helyesírás átvétele a tanuló saját szövegében nem hiba, ha az idézet jelölt, szó szerinti; amennyiben jelöletlen és/vagy tartalmi idézet, akkor a hibának megfelelő pontszámot kell levonni.

A helyesírási hibákat a szövegértési és a szövegalkotási feladatokban együttesen kell figyelembe venni.

A vizsgázó összpontszámából maximum 15 vizsgapontot lehet levonni. (Tehát 31 vagy annál több hibapont esetén is értelemszerűen 15 vizsgapontot.) A helyesírási hibapontok átszámítása vizsgaponttá a következő módon történik:

Hibapont	Levonás
1–2	0
3–4	1
5–6	2
7–8	3
9–10	4
11–12	5
13–14	6
15–16	7
17–18	8
19–20	9
21–22	10
23–24	11
25–26	12
27–28	13
29–30	14
31–	15